

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף כז

איתמר עד זומם אביי אמר למפרע הוא נפסל, ורבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל: והיינו שכיון שהזימו אותו ודאי שהוא רשע ונפסל לעדות, אלא שאביי סבר שאף העדויות שהעיד אחר עדותו הראשונה קודם שהזימוהו, כיון שמתברר שהעדויות הראשונה שהעיד היא פסולה, ממילא כל העדויות שאחריה פסולות. ובדעת רבא יש אומרים שסבר שכיון שדין עד זומם שנפסל בודאי הוא חידוש, שמהדין הרי יש ספק שאולי העדים המזימים הם הפסולים ויהא לו דין כדין עד שהוכחש בלבד. ולכך אין לך בו אלא משעת חידושו. ויש אומרים שסבר שאמנם הסברא כאביי, שיש לפוסלם משעת עדותם הראשונה שבה הם נפסלים. אבל כיון שעלול להגרם מחמת כן הפסד ללקוחות, עשו חכמים תקנה שלא יפסל רק משעת ההזמה.

מאי בנייהו: והנפקא מינה בנייהם, באופן שהגיעו ב' כיתי עדים וכל כת הזימה רק עד אחד, שבזה אין חידוש, שודאי ששני העדים נאמנים, וממילא לטעם הראשון יהיו נפסלים כבר משעת העדות הראשונה. וכן אם הגיעו עדים ופסלו אותם שהם גזלנים לטעם הראשון כיון שאינה הזמה, וכאן העדים השניים נאמנים בוודאות, יפסלו משעת העדות הראשונה. ואיל ולטעם השני ודאי שבשני אופנים אלו עדין יש לעשות תקנה ללקוחות.

ואמר רבי ירמיה מדיפת: שההלכה כדברי רבא ואילו מר בר רב אשי סבר שהלכה כאביי. והגמ' מכריעה שהלכה כאביי ביע"ל קג"ם. והיינו ביאוש שלא מדעת, ובעד זומם, ובלחי העומד מאיליו, ובקידושין שלא נמסרו לביאה. ובגילוי דעת בנט, ובמומר האוכל נבלות.

מומר אוכל נבלות לתיאבון: הדין שכולם מודים שהוא פסול לעדות. אבל כשאוכל להכעיס, אביי סובר שפסול, ורבא סובר שכשר. אביי סבר שכיון שהוא רשע הוא פסול, אבל רבא סבר שצריך שיהא רשע דוקא מחמת חימוד ממון.

קושיא: מיתבי אל תשת רשע עד, אל תשת חמס עד: וזה הולך על גזלנים ומועלים בשבועות. והכינה הגמ' שמה שכתוב שבועות היינו גם שבועת שווא, אפילו שאין בזה חימוד ממון, וקשה על רבא.

תירוץ: לא אידי ואידי שבועת ממון: ומה שכתוב שבועות כלשון רבים היינו שבועות בעלמא, אבל הכל הולך על שבועת ממון.

קושיא: מיתבי אל תשת רשע עד, אל תשת חמס עד אלו גזלני ומלוי בריבית: וקשה על אב"י, שכאן בכרייתא מבואר שרק מי שיש לו חימוד ממון פסול לעדות. ונשארה הגמ' בתיובתא-קושיא על אב"י.

נימא כתנאי: נאמר שמח' אב"י ורבא היא מח' תנאים, שכתוב בכרייתא שדעת רבי מאיר שעד זומם פסול לכל העדיות שבתורה. ורבי יוסי סבר שאם היה זומם בדיני נפשות, פסול לכל עדויות, אבל אם היה זומם בדיני ממונות, אינו פסול בדיני נפשות. ונאמר שאב"י סבר כרבי מאיר, שכמו שר"מ סבר שכשנפסל מעדות הקלה היינו ממונות נפסל בחמורה והיינו נפשות, כן כשנפסל לעדות שאינה של ממון נפסל אפילו לעדות של ממון. ורבא סבר כרבי יוסי שרק מעדות החמורה נפסל לקלה.

אליבא דרבי יוסי, כולי עלמא לא פליגי: דהיינו ודאי שדעת רבי יוסי היא שלא כדברי אב"י, שהרי רבי יוסי אפילו במקום ששניהם רעים בין לבריות בין לשמים, אעפ"כ לא פוסלים מהעדות החמורה לקלה. ורק בדעת רבי מאיר יש לומר שנחלקו, שרבא סבר שאף שרבי מאיר פסל מהעדות הקלה לחמורה, זה זוקא בממון ונפשות שבשניהם הוא רע בין לשמים בין לבריות, אבל באוכל נבילות להכעיס שהוא רק רע לשמים, ודאי שרבי מאיר יודה שאינו נפסל לממון, שהוא גם רע לבריות.

והלכתא כוותיה דאב"י: אפילו שהקשינו עליו מהכרייתא ונשארנו עליו בקושיא, הלכה כמותו, והטעם משום שיש לעמיד את הכרייתא שהיא כשיטת רבי יוסי הסובר שהחשוד על הקל לא חשוד על החמור, ואב"י סבר כשיטת רבי מאיר.

קושיא: ותיהוי נמי רבי יוסי: שאפילו אם נעמיד שהכרייתא כרבי יוסי, אין אב"י יכול לסבור כרבי מאיר, שהרי הכלל הוא במחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי, ואם כן אין לומר שהלכה כאב"י אם הוא לא סובר כרבי יוסי.

תירוץ: שאני התם דסתם לן תנא כרבי מאיר: והכלל שהלכה כסתם משנה עדיף מהכלל שרבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי. והגמ' להלן מביאה היכן מצינו שהתנא סתם כרבי מאיר.

כי הא דבר חמא, קטל נפשא: היה מעשה כאדם ששמו בר חמא, שהרג את הנפש. ואמר ריש גלותא לרב אבא בר יעקב צא ובדוק אם באמת בר חמא הרג את הנפש, ואם אכן הרג יש לנקר את עיניו. ובאו שני עדים והעידו שאכן בר חמא הרג. אולם הלך בר חמא והביא שני עדים אחרים שהעידו על אחד משני העדים שהעידו נגדו, שהוא פסול. אלא שכל אחד מהעדים העיד שהוא פסול מטעם אחר, אחד העיד שבפני גנב עד זה קב שעורים קלופים. ואחד העיד שבפני גנב בית יד של רומח.

ואמר רב אבא בר יעקב לבר חמא: האם אתה סובר כרבי מאיר שהחשוד לדיני ממונות חשוד לדיני נפשות, ובכך אתה חושב לפסול את עד הרציחה, והרי כאשר חולקים רבי מאיר ורבי יוסי, הלכה כרבי יוסי, ורבי יוסי סבר שהפסול בדיני ממונות כשר לדיני נפשות. וממילא עדין העדים כשרים להעיד נגדך בדיני נפשות. ורב פפי אמר לרבי אבא בר יעקב שכיון שכאן סתם לנו התנא כרבי מאיר, אין הלכה כרבי יוסי.

שאלה: ממאי אילימא מהא דתנן: האם הסתם משנה כרבי מאיר זה המשנה שכתוב בה שכל הראוי לדון דיני נפשות ראוי לדון דיני ממונות, וכונת המשנה שכל מי שחשוד על דיני ממונות אינו כשר לדון דיני נפשות, שהרי כל הכשר לדון דיני נפשות כשר לדון אף דיני ממונות. והיינו כרבי מאיר, ודלא כרבי יוסי שסובר שאפילו שכשר לדון דיני נפשות, הוא פסול לדיני ממונות.

תשובה: ממאי דילמא בפסולי יוחסין קאי: אולי כוונת המשנה: לגבי פסול ייחוס שאינם גרים וממזרים, והיינו שכל האנשים המיוחסים שהכשירם לדון דיני נפשות ודאי שכשרים לדון גם דיני ממונות. ויש הכרח לפרש כן שהרי בסיפא של המשנה כתוב שיש מי שראוי לדון דיני ממונות, ואין הוא ראוי לדון דיני נפשות. וודאי שאין להעיד המשנה בפסול של חשוד על עבירה, שאם נחשד בדיני נפשות, ודאי שיהא חשוד גם בדיני ממונות. וודאי שהפסול במשנה הכוונה על פסול של יוחסין, ולגבי נפשות אפשר שאינו מיוחס מספיק אבל לדיני ממונות נחשב למיוחס מספיק.

אלא הכא קא סתם לן תנא: שכתוב במשנה אלו הפסולים לעדות, המשחק בקוביא, ומלוי ברבית, ומפריחי יונים, וסוחרי שביעית, והעבדים. זה הכלל, כל עדות שאין האשה כשירה לה, אף הן אין כשרין לה. ואי אפשר להעמיד משנה זו כרבי יוסי, שהרי מצינו שהאשה אינה כשירה להעיד עדות בדיני נפשות, ופסולים אלו כשרים. ועל כרחק שהמשנה הזאת שכתובה בסתם היא כרבי מאיר. וכשראה בר חמא שנדון לזכות נישק את רגליו של רב פפי וקיבל עליו לפוטרו ממס מלך לכל חייו.

משנה: דעת רבי עקיבא שהקרובים שפסולים להעיד ולדון הם, א. אחיו, ב. אחי אביו, ג. אחי אמו, ד. בעל אחותו, ה. בעל אחות אביו, ו. בעל אחות אמו, ז. בעל אמו, ח. חמיו, ט. בעל אחות אשתו. ואף בניהם וחתניהם פסולים. אבל הבן של אשתו, הוא לבדו פסול, אבל בנו וחתנו לא. אבל בדורות שקדמו לרבי עקיבא סברו שהפסולים הם, א. דודו ב. אחי אביו, ג. בן דודו, ה. בן אחי אביו, ו. וכל הקרובים מצד האב שראויים ליורשו. אבל קרובי האם, כגון, אחי אימו כיון שאינו ראוי ליורשו, מותר לאחי אימו להעיד עלי, אבל לי אסור להעיד עליו, כיון שאני ראוי ליורשו, במקרה ואין לו יורש אחר. כל הקרובים הפסולים במשנה ע"י נישואין, וכגון בעל אחותו, אם אחותו נפטרה, בעלה היא כשר להעיד עליו, שעכשיו אינו קרובו. רבי יהודה אומר שאם אשתו נפטרה, ויש לו בנים ממנה, חמיו היא עדין פסול לעדות אליו. יש עוד פסולים וכגון האוהב דהיינו שושבינו, והשונא והיינו שלא דיבר עימו ג' ימים מחמת שנאה. וחכמים חולקים שאין ישראל חשודים להעיד שקר מחמת שנאה ואהבה.

גמרא: מנהני מילי דתנו רבנן לא יומתו אבות על בנים: וודאי שאין להרוג את האבות בגלל שהבנים חטאו, וכן אין להרוג את הבנים בגלל שהאבות חטאו. אלא הפס' בא ללמד אותנו שלא יומתו האבות בעדות הבנים וכן הבנים לא יומתו בעדות האבות. והיינו שהם פסולים לעדות.

קושיא: ובנים בעון אבות לא: והרי כתוב בפס' "פוקד עון אבות על בנים". והמשמעות שהאבות כן מתים באבות הבנים.

תירוץ: התם כשאוחזין מעשה מעשים רעים של אבותיהן בידיהן: שרק אז הם מתים בעון האבות. וכך שנינו בברייתא שדורשת את הפס' "ואף בעוונות אבותם איתם ימקו" שמדובר באוחזים מעשה אבותיהם בידיהם. והברייתא מכריחה כן שהרי כתוב בפס' "איש בחטאו ימותו". ועל כרחק שההבדל הוא אם אוחזים מעשה אביהם בידיהם או לא. ומה שכתוב "וכשלו איש באחיו" ואנו דורשים איש בעון אחיו, ומשום שבני ישראל ערבים זה לזה, ולכך נענשים איש בעון אחיו, הוא רק במקום שהיה בידם למחות ולא מיחו.